

Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
(ПУЕТ)

Львівський торговельно-економічний університет
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ РОЗВИТКУ ПРИВАТНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ: ОСВІТНІЙ ВИМІР

Матеріали VII Всеукраїнської
науково-практичної конференції

(м. Полтава, 7 червня 2018 року)

Полтава
ПУЕТ
2019

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» заборонено

Редакційна колегія

Г. В. Лаврик, д. ю. н., професор, завідувач кафедри правознавства Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

О. О. Курьчій, к. ю. н., доцент, доцент кафедри правознавства Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Традиції та інновації розвитку приватного права в Україні: освітній вимір : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 7 червня 2018 р.). – Полтава : ПУЕТ, 2019. – 206 с.

ISBN 978-966-184-348-5

У збірку містяться матеріали наукових праць учених, студентів закладів вищої освіти, призначені відокремлено приватного права в Україні в загально-теоретичному, галузевому (швидлестичному) та педагогічному вимірах цього процесу.

Розраховано на студентів, аспірантів, викладачів, науковців, державних службовців та фахівців гуманітарного профілю.

УДК 341.9(477):37

*Матеріали друкуються в авторській редакції мовою оригіналу.
За вклад, зміст і достовірність матеріалів відповідальність автори.*

ISBN 978-966-184-348-5

© Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі», 2019

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПРИВАТНЕ ПРАВО В УКРАЇНІ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ТА ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ	
Глидицький С. О. Саморефлексія як методологічний принцип сучасного наукового пізнання.....	7
Озерський І. В. Процедура долучення психологічних знань до матеріалів справи у цивільному судочинстві для відшкодування моральної шкоди.....	11
Гесьць І. В. Юридичні процедури і реалізація прав людини.....	15
Селіхов Д. А. Сільськогосподарський кредит в системі земського самоврядування (на прикладі Полтавської губернії XIX – XX ст.).....	19
Сало В. А., Піднебесна Ю. Ю. Правова регламентація шлюбно-сімейних відносин в період Гетьманщини.....	22
Сало В. А. Поняття аргументу як складової юридичної аргументації.....	25
Здрашко О. С. Теоретико-методологічні засади внутрішньої диференціації публічної служби.....	28
Юрченко Р. Ю. Правовий звичай як джерело цивільного права, звичай ділового обороту.....	31
Кальпін О. С. Особливості нормативної регламентації принципу верховенства права за цивільним процесуальним законодавством України.....	33
СЕКЦІЯ 2. РОЗВИТОК ПРИВАТНОГО ПРАВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: ГАЛУЗЕВИЙ (ШВИДЛІСТИЧНИЙ) РАКУРС	
Деревинко Б. В. Щодо перспектив розвитку кооперації в Україні.....	36
Стрільченко В. В. Шлюб як покарання за правом США.....	39
Кульчій О. О. Вплив GDPR на регулювання відносин щодо персональних даних за участю вітчизняних фізичних та юридичних осіб.....	41
Боберська К. Г. Проблеми лексикологічного застосування терміну «право на зайняття підприємницькою діяльністю» в Україні та країнах Західної Європи.....	44
Караулов О. О. Правовий статус криптовалют в Україні та відносин, що виникають у результаті їх використання.....	49
Бороденко А. О. Теорія та практика визнання недійсності правочинів.....	52

правовий аналіз власної діяльності дозволять вберегтися від проблем у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. On the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) : Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016. — Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32016R0679>

ПРОБЛЕМИ ЛЕКСИКОЛОГІЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ТЕРМІНУ «ПРАВО НА ЗАЙНЯТТЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ» В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Боберська К. Г.,

кафедра правознавства, ПУЕТ

Досліджуючи проблему права на зайняття підприємницькою діяльністю в спеціально-юридичному аспекті, необхідно також зазначити, що розкриття змісту зазначеного права не можливо без структурно-функціонального, системного, а також граматичного аналізу його сутності.

Для досягнення цієї мети – необхідно провести лексикологічне юридичне тлумачення не тільки «права на зайняття підприємницькою діяльністю», але й інших понять і словосполучень, які використовуються для конструювання даного права у вітчизняному та європейському законодавстві.

У Конституції України статтею 42 закріплено право на підприємницьку діяльність, але фактично у законодавстві України використовується велика кількість синонімічних заміників даної конструкції.

Передусім слід зазначити, що всі варіації формулювання терміну «право на підприємницьку діяльність» можна поділити на два види. Перший виокремлює і уточнює суб'єкта такої діяльності. Також у даному випадку слід зважати на той факт, що формулювання та окреслення суб'єктів права на зайняття підприємницькою діяльністю має подекуди галузевий характер.

Наприклад, ст.50 Цивільного кодексу України проголошує право фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності. Відповідно до п.1 даної статті право на здійснення підприємницької діяльності,

яку не заборонено законом, має фізична особа з повною цивільною деєдатністю. А у п.2 вищевказаної статті стверджується, що фізична особа здійснює своє право на підприємницьку діяльність за умови її державної реєстрації в порядку, встановленому законом. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо посилення правового захисту громадян та запровадження механізмів реалізації конституційних прав громадян на підприємницьку діяльність, особисту недоторканність, безпеку, повагу до гідності особи, правову допомогу, захист» від 12 січня 2005 р. № 2322-IV. Ухвала Конституційного Суду України від 12 жовтня 2005 р. № 32-у/2005, Указ Президента України «Про стимулювання розвитку підприємницької діяльності в умовах світової фінансової кризи» від 22 червня 2009 р. № 466/2009 містить термін «конституційне право громадян на підприємницьку діяльність».

Другий вид варіації формулювання терміну «право на підприємницьку діяльність» стосується тих конструкцій, що мають на меті не лише точніше вказати, описати дію, процес, що пов'язаний з підприємницькою діяльністю.

Лист Міністерства юстиції України від 27 жовтня 2010 р. № 20377-0-33-09-22 стосовно надання роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» містить право на заняття підприємницькою діяльністю [79]. Роз'яснення Міністерства юстиції України від 14 січня 2011 р. під назвою «Статус фізичної особи-підприємця: проблеми застосування законодавства» використовує одночасно з терміном «право на підприємницьку діяльність» поняття «право особи на заняття підприємницькою діяльністю».

Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. № 2402-III містить ст.22, що має назву «Право на зайняття підприємницькою діяльністю» [146].

Тож, проаналізувавши все вищезазначене, можна зробити висновок, що конструкція «право на підприємницьку діяльність» часто включає допоміжні слова як «зайняття», «заняття», «здійснення», «провадження» кожне з яких вживається в тому чи іншому нормативному акті щодо підприємницької діяльності.

Найбільш поширеними у законодавстві України є варіанти «права на підприємницьку діяльність» зі словами «зайняття» та «здійснення», які не є тотожними, є носіями різних змістових навантажень та потребують додаткового аналізу. Звичайно, у смисловому значенні термін «здійснення» є набагато вужчим від «зайняття».

Так, іменник «здійснення» має багато джерел походження та означає «дію за значенням здійснити, здійснитися, здійснити,

здійснювати». Дієслово «здійснити» має два значення: по-перше, запроваджувати, втілювати в життя, робити щось дійсним, реальним; по-друге, виконувати, робити [119, с. 541]. У нормативно-правових актах зустрічається у словосполученнях «право на здійснення діяльності арбитражного керуючого (розпорядника майном боржника, керуючого санацією, ліквідатора)», «право на здійснення зовнішньоекономічної діяльності» та ін. На відміну від слова «здійснення» вираз «зайняття» походить лише від одного дієслова «зайняти», що означає: по-перше, брати, обирати що-небудь для користування, закріплювати за собою (наприклад, у підприємстві — приміщення, земельну ділянку); по-друге, запобігати собою якусь частину в чомусь-небудь (наприклад, певний відсоток ринку чи територію); по-третє, продовжуватися, тривати (наприклад, систематичний характер підприємницької діяльності) [119, с. 133]. У нормативно-правових актах зустрічається у словосполученнях «право на зайняття адвокатською діяльністю», «право на зайняття нотаріальною діяльністю» та ін.

В нормативно-правових актах розвинутих європейських демократій дуже рідко зустрічається право на зайняття підприємницькою діяльністю. Це пов'язано з низкою причин політичного та історико-правового характеру. «Поняття підприємництва, на думку В.І. Крусс, в теоретичному плані — явище перш за все конституційного характеру» [76, с. 8]. У багатьох світових конституціях поєднуються обидва способи формулювання прав і свобод, однак негативний спосіб більш характерний для країн з англосаксонською системою права, тоді як позитивний — для правових систем країн континентальної Європи. Також слід зазначити, що у країнах Західної Європи право на зайняття підприємницькою діяльністю виступає у формі таких лексичних конструкцій як: «свобода підприємництва» (Королівство Іспанія), «свобода торгівлі і промисловості» (Велике Герцогство Люксембург) та ін.

Якщо звернутися до тексту Закону УРСР від 7 лютого 1991 р. «Про підприємництво» № 698-XII, що був прийнятий до Конституції України, то можна констатувати, що ст. 3 закріплювала «свободу підприємницької діяльності», відповідно до якої підприємці мали право без обмежень приймати рішення і здійснювати самостійно будь-яку діяльність, що не суперечить чинному законодавству [145].

У Договорі про заснування ЄС від 25 березня 1957 р. у Розділі III «Вільне пересування людей, послуг і капіталу», підрозділ 2 має назву «Свобода підприємницької діяльності». «Хартия основних прав Європейського Союзу» від 7 грудня 2000 р. у Главі II «Свободи» містить статтю 16, що має назву «Свобода підприємництва».

Сучасна дослідниця німецького господарського законодавства Н.М. Дятленко у монографічному дослідженні використовує поняття «економічна свобода» та «свобода економічного розвитку» та їх форми [88, с. 160].

Отже, для країн Західної Європи більш прийнятним є термін «свобода підприємницької діяльності» у якості замінника українського «права на зайняття підприємницькою діяльністю». Але і саме поняття «країни Західної Європи» не є до кінця однозначним та всіма визнаним. Відповідно до наказу Державної служби статистики від 30 грудня 2013 р. № 426 «Про затвердження Класифікації країн світу» даний документ, розроблений відповідно до Національного стандарту України «Коди назв країн світу» (ДСТУ ISO 3166-1:2009) та вводить в дію з 1 січня 2014 р. Окрім того, класифікація країн світу використовує розроблений статистичним відділом ООН список «Standard Country or Area Codes for Statistical Use» та новодить коротку назву країн, яка відповідає: «Термінологічному бюлетеню» ООН. Ці назви на практиці використовуються в діяльності ООН, але в основному не співпадають повній назві країн, яку використовують у міжнародно-правових документах [21]. Відповідно до «Структури макрогеографічних (континентальних) регіонів, географічних субрегіонів і окремих економічних та інших груп» за класифікацією Організації Об'єднаних Націй та «Статистичного щорічника Організації Об'єднаних Націй (2011)» Європа поділяється на чотири географічних регіони: Східна, Північна, Південна та Західна. До останньої належать такі країни, як: Австрія, Бельгія, Франція, Німеччина, Ліхтенштейн, Люксембург, Монако, Нідерланди та Швейцарія [161; 162]. Відповідно до Всесвітньої книги фактів (The World Factbook), щорічного видання ЦРУ США про країни світу, Королівство Іспанія відноситься до країн південно-західної Європи [163].

Свобода підприємницької діяльності у країнах Західної Європи виражається також як свобода заснування. Свобода заснування та економічної діяльності передбачає як право самостійної економічної діяльності громадян держав-членів ЄС у будь-якій іншій державі-члені, в якій вони перебувають, так і право на створення та управління суб'єктами такої діяльності відповідно до умов, встановленими законодавством країни перебування для власних фізичних або юридичних осіб. Відповідно до рішення Суду ЄС, свобода заснування та економічної діяльності поширюється на всіх суб'єктів підприємницької діяльності, які діють з метою одержання прибутку (справа T-7/89 SA Hergules Chemicals NV [1991]), до який також належать установи державної форми власності, якщо вони здійснюють

економічну діяльність з метою одержання прибутку [154, с. 207]. Ст. 54 Договору про заснування ЄС встановлює вимогу відповідності законодавству держави-члена ЄС, наявності власного зареєстрованого офісу, центральної адміністрації або головного місця підприємницької діяльності в межах ЄС та діяльності на основі цивільного і комерційного права країни походження до юридичних осіб, які прагнуть отримати аналогічні повноваження як і фізичні особи країни перебування. Але законодавство ЄС визначає неможливим одночасне користування свободою заснування та свободою надання послуг [23].

Слід констатувати, що свобода заснування і економічної діяльності є елементом свободи руху послуг. Різниця між ними залежить від часового характеру економічної діяльності, пов'язаної зі здійсненням цієї свободи. Право на заснування та економічну діяльність закріплене у статтях 49-55 Договору про заснування ЄС. Відповідно до положень ст. 49 «забороняються будь-які обмеження свободи заснування та економічної діяльності громадян держав-членів та території іншої держави-члена. Подібна заборона стосується також обмежень щодо створення агентств, філій чи дочірніх компаній громадянами будь-якої держави-члена на території іншої держави-члена. Свобода заснування включає право на самостійну діяльність, а також на створення компанії або фірм відповідно до положень ст. 54 та згідно з умовами, встановленими на законодавчому рівні для громадян власної держави-члена, у випадках, які стосуються створення підприємств, відповідно до положень глави, що стосується капіталів». Свобода заснування та економічної діяльності означає заборону прямої або непрямої дискримінації суб'єктів підприємницької діяльності держав-членів та території іншої держави-члена [154, с.199-201].

Отже, без сумніву, Конституція України слугує орієнтиром для правотворчої та правозастосовчої практики щодо права на зайняття підприємницькою діяльністю, але термінологія на даний момент не вирізняється стабільністю, не лише в межах вітчизняного, а й зарубіжного законодавства. Вона постійно перебуває у стані розвитку. Вироблення єдиного терміну та подальша уніфікація його у законодавстві є необхідною умовою для стабільного розвитку правової системи України.

На нашу думку, термін «зайняття» більш повно відображає характеризує саму суть підприємництва, тому найкраще доповнюватиме вислів «право на підприємницьку діяльність», і сукупності утворюючи термін «право на зайняття підприємницькою діяльністю».